

Císař Maxmilián II. na krušnohorské medaili z roku 1566

Juliana Boublíková Jahnová

Abstract: The Emperor Maximilian II on an Ore Mountains Medal from 1566

A highly artistic, well-preserved medal on Maximilian II from 1566 can be considered a work of the die engraver Nickel Milicz of Joachimsthal. It could have been minted to celebrate the Diet of Augsburg in 1566. The design is stylistically close to an engraving of Maximilian II by Martin Rota, and to Maximilian medals made by the court artist Antonio Abondio.

Keywords: Maximilian II; Nickel Milicz; Hugo Polák; Ore Mountains; Renaissance; medal

K výjimečným renesančním ražbám z krušnohorské oblasti patří medaile na císaře Maxmiliána II. z roku 1566. V publikaci *Die Erzgebirgische Prägemedaille des XVI. Jahrhunderts* ji Viktor Katz určil jako práci Nickela Milicze († před 1575).¹ Ražená medaile byla dražena jako součást sbírky MUDr. Hugo Poláka v aukci firmy AUREA Numismatika s.r.o., konané 3. prosince 2011 (obr. 1).² Sběrka, stejně jako její tvůrce, prošli osudovými zkouškami: Hugo Polák³ byl v roce 1957 zatčen pro podezření ze špionáže a po desetiměsíčním vyšetřování ve vykonstruovaném procesu odsouzen k osmi letům nucených prací v uranových dolech v Jáchymově. Po svém propuštění byl po určité době, kdy marně hledal zaměstnání, přijat do laboratoře pro výzkum účinků radiového záření na horníky v nemocnici uranových dolů. Toto nedobrovolné spojení s jáchymovským peklem a pozdější práce v jáchymovské nemocnici, kdy se zřejmě obeznámil se slavnou historií Jáchymova, se možná staly podnětem pro vytváření sbírky krušnohorských, resp. jáchymovských medailí jako součásti nesmírně rozsáhlé sbírky mincí a medailí.⁴

Medaile z roku 1566 zobrazuje císaře Maxmiliána II., v pancíři bohatě zdobeném tepáním, s Řádem zlatého rouna a vavřínovým věncem na hlavě. Maxmilián byl korunován na římsko-německého krále v roce 1562, čímž se stal uznávaným nástupcem svého otce v císařské hodnosti. Opis na aversu jej uvádí jako z Boží milosti nejvyšší hlavu římského císařství, uherského, českého atd. krále (MAXIMILIANVS ❀ II ❀ D ❀ G ❀ ROMA ❀ IMPERI ❀ SEM ❀ AVG ❀ GER ❀ HV ❀ BO ❀ ETZ ❀ REX ❀). Na zadní straně je císařský znak s heraldickým orlem (nimbus kolem obou hlav

¹ Katz 1932, s. 166, č. 326, tab. XLVI:8.

² Aurea 39, s. 92, č. 361.

³ Aurea 39, s. 6.

⁴ Boublíková-Jahnová 2012, s. 190–192.

Obr. 1. Nickel Milicz, AR medaile 1566 s portrétem Maxmiliána II. (foto AUREA Numismatika s.r.o.).

byl užíván od dob vlády císaře Zikmunda Habsburského), císařskou korunou a habsburským prsním štítkem. V opise je určen jako arcivévoda rakouský, vévoda burgundský, markrabě moravský (ARCHI ♣ DVX ♣ AVSTRI ♣ DVX ♣ BVRG ♣ MARC ♣ MOR ♣ 156[6]; v místě druhé číslice 6 je otvor). Stejný ozdobný okraj z dvojlístků a ozdobná dělicí znaménka z trojlístků se zatočeným stonkem vedla V. Katze k připsání razidla jáchymovskému rytcí Nickelu Miliczovi. Otázka ozdobných znamének i okrajů je poněkud složitější a zvláště některá znaménka jako např. rozetky nebo lístkové okraje nemusejí ještě znamenat výlučnou spojitost s určitou dílnou. Je ale pravda, že trojlístky s typicky zatočeným stonkem se vyskytují na velkém množství krušnohorských medailí spojovaných se jménem Nickela Milicze. Ten vedl po svém otci Wolfovi jáchymovskou dílnu, ve které nejspíše, podobně jako u jeho otce, pracovali i pomocníci. Mimoto ale existuje mnoho medailí určených Katzem rovněž jako práce Nickelovy, případně jeho dílny, které mají jiná znaménka, např. na aversu i reversu kroužky,⁵ na aversu dělicí tečky a na reversu dělicí znaménka kroužky,⁶ na aversu i reversu trojlístek s košatějším stonkem,⁷ na aversu i reversu čtyřlístek sestavený do kosočtverce,⁸ nebo na některých medailích dělicí znaménka v opisech zcela chybí.⁹ Jak se zdá, dekorativnější dělicí znaménka byla používána na medailích většího průměru, kvalitnějšího zpracování, složitějších obrazových kompozic a celkově reprezentativnějších, což je i logické. V souvislosti s rozdílnými dělicími znaménky je třeba brát v úvahu i to, že během let se puncy s nimi opotřebily a nové mohly být tvarově inovovány. Razidla pro reprezentativní medaile určené významným osobám, které si je objednaly, zhotovoval nejspíš sám Nickel Milicz

⁵ Katz 1932, s. 185, č. 375, tab. XLIX:5.

⁶ Katz 1932, s. 185, č. 376, tab. XLIX:4.

⁷ Katz 1932, s. 170, č. 342, tab. L:3, s. 183, č. 371, tab. L:3 a L:2.

⁸ Katz 1932, s. 173, č. 348, tab. L:1.

⁹ Např. Katz 1932, s. 177–178, č. 355–356, tab. LII:2–3.

a ten zřejmě používal i svoje puncy pro dělicí znaménka opisů. Medaile s Maxmiliánem II. dokládá velmi kvalitní práci rytce razidla, jenž si dával i hodně záležet na tomto kuse, rozmnoženém ražbou na nevelký počet medailí zamýšlených snad jako dary pro diplomatické kruhy.

Za zodpovězení by určitě stála i otázka, k jaké příležitosti byla medaile ražena. Roku 1566 se v Augsburgu konal říšský sněm. Maxmilián II. se na něm chtěl mimo jiné zasadit o znovusjednocení konfesí, což ale z více důvodů ztroskotalo. Mimoto sněm např. schválil velkou částku na pomoc proti Turkům. Na jaře 1566 osmanské vojsko vtáhlo do Uher. I když turecký sultán při tažení zemřel, Maxmilián II. nedokázal tuto výhodu využít, neboť prý nebyl dobrým válečníkem. V roce 1567 pak uzavřel s novým sultánem mír v Adrianopoli. Krásně zdobený Maxmiliánův kyrys na medaili by mohl označovat císaře jako hlavu říšské armády, jež se postavila proti Turkům, a mohl by tu tedy naznačovat souvislost s chystaným vojenským střetnutím.

Ražba má otvor, a byla tudíž asi nošena na řetězu na krku jako výraz vděku za věnování i poukázání na to, kým byl nositel obdarován a na jeho vztah k nejvýznamnějšímu muži Říše. Další možností vystavení medaile mohlo být její přibití na zeď komnaty, aby byla všem přítomným na očích. Podle Luke Sysona však byly připevňovány na zeď bronzové a olovené medaile,¹⁰ takže ty ze stříbra jako z cenného a ceněného kovu byly uchovávány v mincovních kabinetech a také využívány jako ozdoba na hrudi, neboť šlo nejen o mincovní kov, ale i kov používaný na šperky a takové medaile byly svým způsobem určitým druhem šperku. Domnívám se ale, že i stříbrné medaile, a to biblické, mohly být přibíjeny na zeď jako miniaturní domácí oltářičky.

Tato zpracováním prvotřídní portrétní medaile vznikla nejspíš podle rytiny reprodukcující podobiznu císaře. Téměř shodná podoba hlavy pak zjevně vystupuje na rytině Martina Roty (cca 1540–1583), rytce a malíře, který zachytil více členů habsburského rodu na obrazech i v grafice (obr. 2). Není datována, takže nelze říci s jistotou, kdy vznikla, ale mohla být vytvořena na základě malby ať už od téhož autora, nebo jiného malíře, a to v souvislosti buď se zmíněným tažením proti Turkům, nebo augsburským sněmem roku 1566. Medaile od Nickela Milicze připomíná i několik medailí Antonia Abondia (1538–1591), dvorního medailéra Habsburků Maxmiliána II. a Rudolfa II. (obr. 3–5),¹¹ které jsou svým výtvarným pojetím velmi blízké Rotově rytině. Portrétní medaile členů panovnických rodů vznikaly v hojné míře během celé éry jejich vládnutí. Tak tomu bylo i v případě zobrazení Maxmiliána II., kdy se medaile lišily jen drobnými odchylkami u oděvu a svým rozměrem. Na Miliczově ražbě, na které je císař zpodoběn navíc v polopostavě, téměř do pasu, je velká pozornost věnována detailně a přesně zachycenému pancíři. Takový pancíř na Rotově rytině ani na Abondiových medailích není. Proto mohl autor razidla použít ještě další předlohu, podle které zobrazil Maxmiliánovo brnění.

¹⁰ Syson 2002, s. 229–244; Kleisner 2005, s. 91.

¹¹ Aurea 39, s. 91–92, č. 356, 357 a 359.

Nejen pro sběratele je zajímavý poznatek, že tato medaile se nacházela ve sbírce arcivévody Zikmunda Habsburského (1826–1891)¹² a byla součástí dražby této sbírky, jež proběhla ve švýcarském Luzernu 14. listopadu 1933.¹³ Několik století tedy zůstala v majetku Habsburků, a až po letech přes sbírku Hugo Poláka skončila u českého sběratele.

Obr. 2. Martin Rota, nedatovaná rytina s portrétem Maxmiliána II.

Obr. 3. Antonio Abondio, AR medaile b. l. s portréty Maxmiliána II. a Rudolfa II. (foto AUREA Numismatika s.r.o.).

¹² Byl synem lombardsko-benátského vicekrále Rainera Josefa a vnukem císaře Leopolda II., věnoval se vojenské kariéře, zúčastnil se italských tažení maršála Radeckého a dosáhl hodnosti polního podmaršálka.

¹³ Hess 1933, s. 6, č. 154, tab. 5:154.

Obr. 4. Antonio Abondio, AE medaile b. l. (před 1566) s portrétem Maxmiliána II. (foto AUREA Numismatika s.r.o.).

Obr. 5. Antonio Abondio, AR medaile b. l. (1562) s portrétem Maxmiliána II. (foto AUREA Numismatika s.r.o.).

Literatura

- Aurea 39*: AUREA Numismatika s.r.o. 2011: 39. aukce. Sbírka Dr. Hugo Poláka – bohemika. 3. 12. 2011. Praha.
- Boublíková-Jahnová, J. 2012*: Ke sbírce Hugo Poláka. Numismatické listy 67, s. 190–192.
- Hess 1933*: Adolph Hess, Aktiengesellschaft 1933: Münzensammlung Erzherzog Sigismund von Oesterreich III. Versteigerung. 14. November 1933 und folgende Tage. Luzern (Schweiz).
- Katz, V. 1932*: Die Erzgebirgische Prägemedaile des XVI. Jahrhunderts. Prag.
- Kleisner, T. 2005*: Neznámá medaile Jindřicha Furstenbercha z roku 1556. Numismatické listy 60, s. 91–92.
- Syson, L. 2002*: Holes and Loops. The Display and Collection of Medals in Renaissance Italy. *Journal of Design History* 15, s. 229–244.

Summary

The Emperor Maximilian II on an Ore Mountains Medal from 1566

A highly artistic, well-preserved portrait medal on Maximilian II from 1566 can be considered a work of the die engraver Nickel Milicz of Joachimsthal († before 1575). The image of the Emperor was probably made after an engraved portrait of Maximilian by the engraver and painter Martin Rota (ca 1540–1583) who drew several members of the Habsburg dynasty on his paintings and graphics. The medal is not dated but it could have been made to celebrate the Diet of Augsburg in 1566 or the campaign against the Turks of the same year. The medals by Nickel Milicz resemble some works of the court medal maker Antonio Abondio (1538–1591). These medals are also stylistically very close to the engraving by Rota. Portrait medals on the members of ruling dynasties were being made throughout their reign and Maximilian II was no exception. His medals differ just in size and tiny variations of the Emperor's clothes and they of his armour on the medal by Milicz are missing on the Rota's engraving and the medals by Abondio.

The discussed medal represents the peak of the Joachimsthal medal making. Originally, it had been part of the collection of Archduke Sigismund of Habsburg (1826–1891) and as such it was auctioned in 1933. Thus, it had belonged to the Habsburgs for several centuries before it came through the collection of Hugo Polák into Czech hands.

PhDr. Juliana Boublíková Jahnová
juliana.jahnova@seznam.cz